



Nodira RAXMATULLAYEVA,

Qori Niyoziy nomidagi O'zbekiston pedagogika fanlari ilmiy tadqiqot instituti mustaqil tadqiqotchisi

E-mail: nodirarahmatullaeva688@gmail.com

Pedagogika fanlari doktori, dotsent T.Ismoilov taqrizi asosida

ISSUES OF STRENGTHENING CORPORATE RELATIONS IN EDUCATIONAL INSTITUTIONS AND DEVELOPING THE CULTURE OF COMMUNICATION BETWEEN THE TEACHER AND THE STUDENT

Annotation

The article describes the corporate relations of pedagogues, culture of communication. In addition, issues of developing communication culture in educational institutions, reforming mutual student-pedagogical relations were analyzed.

Key words: Pedagogical communication, communication culture, need, interest, educational process, activity, personality development, interaction process, information exchange.

ВОПРОСЫ УКРЕПЛЕНИЯ КОРПОРАТИВНЫХ ОТНОШЕНИЙ В ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ УЧРЕЖДЕНИЯХ И РАЗВИТИЯ КУЛЬТУРЫ ОБЩЕНИЯ ПРЕПОДАВАТЕЛЯ И СТУДЕНТА

Аннотация

В статье описаны корпоративные отношения педагогов, культура общения. Кроме того, были проанализированы вопросы развития культуры общения в образовательных учреждениях, реформирования взаимных студенческо-педагогических отношений.

Ключевые слова: Педагогическое общение, культура общения, потребность, интерес, образовательный процесс, деятельность, развитие личности, процесс взаимодействия, обмен информацией.

TA'LIM MUASSASALARIDA KORPORATIV MUNOSABATLARNI MUSTAHKAMLASH VA PEDAGOG-TALABA O'RTASIDA MULOQOT MADANIYATINI RIVOJLANTIRISH MASALALARI

Аннотация

Maqolada pedagoglarning korporativ munosabatlari, muloqot madaniyati yoritib berilgan. Shuningdek, ta'lim muassasalarida muloqot madaniyatini rivojlantirish, o'zaro talaba pedagog munosabatlarini isloh qilish masalalari tahlil etilgan.

Kalit so'zlar: Pedagogik muloqot, muloqot madaniyati, ehtiyoj, manfaat, o'quv jarayoni, faoliyat, shaxs rivojlanishi, o'zaro ta'sir jarayoni, axborot almashinuv.

Kirish. Rivojlanayotgan ta'lim manzarasida ta'lim muassasasining barcha a'zolari - ma'murlar, o'qituvchilar, talabalar va yordamchi xodimlar o'rtasidagi munosabatlar o'rganish va o'sish uchun qulay muhit yaratish uchun muhim ahamiyatga ega. Ta'lim muassasalarida korporativ munosabatlar tushunchasi oddiy kasbiy o'zaro ta'sirlardan tashqariga chiqadi; u muassasaning umumiy samaradorligi va muvaffaqiyatiga hissa qo'shadigan hamkorlik va sinergetik dinamikani o'z ichiga oladi. Ushbu korporativ aloqalarni mustahkamlash muammolarga moslasha oladigan va doimiy ravishda innovatsiyalar kiritadigan yaxlit ta'lim hamjamiyatini rivojlantirish uchun muhim ahamiyatga ega.

O'qituvchilar va talabalar o'rtasida mustahkam muloqot madaniyatini rivojlantirish ham bir xil darajada muhimdir. Samarali muloqot o'quv jarayonining asosini tashkil qiladi, sinfni boshqarishdan tortib, talabalarning faolligi va ilmiy yutuqlarigacha ta'sir qiladi. O'qituvchilar va talabalar samarali muloqot qilsalar, bu ijobiy ta'lim muhitini yaratish uchun juda muhim bo'lgan ishonch, hurmat va o'zaro tushunish muhitini yaratadi.

Ushbu tadqiqot ta'lim muassasalarida korporativ munosabatlarni mustahkamlash va o'qituvchilar va talabalar o'rtasida samarali muloqotni rivojlantirish bilan bog'liq muhim masalalarni o'rganadi. Ushbu jihatlarni o'rganib chiqib, biz barcha manfaatdor tomonlar uchun ta'lim tajribasini oshirishi mumkin bo'lgan muammolarni aniqlash va strategiyalarni aniqlashni maqsad qilganmiz.

Ta'lim muassasalarida mustahkam korporativ munosabatlar zarurati ko'p qirrali. Birinchidan, bu murakkab ta'lim muammolarini hal qilish va innovatsiyalarni rag'batlantirish uchun zarur bo'lgan hamkorlik va jamoaviy ishlarni kuchaytiradi. Ikkinchidan, bu xodimlar va talabalar o'rtasida ma'naviy va ishdan qoniqishni yaxshilaydi, yanada qo'llab-quvvatlovchi va

rag'batlantiruvchi muhit yaratadi. Nihoyat, kuchli korporativ munosabatlar samaradorlikni oshirishga, muassasa ichidagi aloqa va jarayonlarni tartibga solishga olib keladi.

Biroq, korporativ aloqalarni mustahkamlash va samarali muloqotni rivojlantirish muammolardan holi emas. An'anaviy ierarxik tuzilmalar, madaniy tafovutlar va resurslarning cheklanganligi yaxlit ta'lim hamjamiyatini yaratishga to'sqinlik qilishi mumkin. Bundan tashqari, o'qituvchilar va talabalar o'rtasidagi muloqot to'siqlari o'quv jarayoniga to'sqinlik qilishi va talabalar natijalariga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin.

Ushbu muammolarni kompleks strategiyalar orqali hal qilish orqali ta'lim muassasalarida yanada dinamik va inklyuziv ta'lim muhitini yaratishi mumkin. Ushbu tadqiqot kuchli korporativ munosabatlarni rivojlantirish va o'qituvchi va talaba muloqotini kuchaytirish bo'yicha ilg'or tajribalar haqida tushuncha berishga qaratilgan bo'lib, natijada ta'lim sifati va talabalar muvaffaqiyatining umumiy yaxshilanishiga hissa qo'shadi.

Korporativ munosabat kishilarning birgalikdagi faoliyatining muhim shartlaridan biridir. Muloqot - bu kishilar o'rtasidagi o'zaro axborot almashish jarayonidir. Insonning tabiiy ehtiyojidir, chunki odamlar bir-biri bilan gaplashmasdan, axborot almashmasdan yashay olmaydilar. Muloqot tufayli kishilar bir birini tushunadilar, mehnat jarayonida hamkorlik, hamjihatlikka erishadilar, o'zaro fikr va tajriba almashadilar.

Inson uchun bilim, ko'nikma va malakalarni qanchalik hayotiy zarurat bo'lsa, muloqot madaniyatini egallash ham shunchalik zarurdir. Chunki muloqot madaniyati kishining yetuklik, komillikka erishganlik belgisi bo'lib hisoblanadi.

Korporativ muloqot madaniyatini egallash bo'lg'usi pedagoglar uchun ayniqsa ahamiyatlidir. Chunki o'qituvchi faoliyati hamisha o'quvchilar bilan muloqotda kirishishni, o'zaro munosabatda bo'lishni taqozo etadi. Muloqot jarayoni tufayli

o'quvchilarga ta'lim beradi, pedagogik ta'sir ko'rsatadi, ularda ilmiy dunyoqarash, yuksak e'tiqodni shakllantiradi, ijobiy axloqiy sifatlarini tarkib topdiradi. Lekin institutni tamomlab pedagogik faoliyatga yo'llanma olayotgan barcha talabalarni ham muloqot madaniyatini puxta egallagan, o'z fikrini boshqalarga erkin bayon qila oladigan, sof adabiy tilda so'zlaydigan mutaxassislar bo'lib yetishyapti, deb aytay olmaymiz. Shunday ekan, talabalarda muloqot madaniyatini, ayniqsa, pedagogik muloqotni tarbiyalash pedagogika institutlaridagi ta'lim tizimining ajralmas qismi, eng muhim vazifalaridan biri bo'lishi lozim.

Pedagogikada korporativ muloqot nafaqat o'qituvchilar orasidagi muloqot bo'lib balki o'qituvchi bilan o'quvchilar o'rtasidagi muloqot bo'lib, bu jarayonda o'zaro axborot almashish tufayli o'qituvchi o'quvchilarga bilim beradi, ularga tarbiyaviy ta'sir ko'rsatadi, o'zaro bir-birini tushunishga, idrok qilishga erishiladi. O'qituvchi pedagogik jarayonda o'quvchilar bilan hamkorlikni to'g'ri tashkillay olsa, ya'ni tarbiya maqsadi va vazifalariga mos keluvchi o'zaro ta'sir, o'zaro tushunishga yo'lga qo'ya olsagina ko'zlagan maqsadiga erishadi. Buning uchun bo'lajak o'qituvchi pedagogik muloqotga qo'yiladigan talablar, uning qonuniyatlarini puxta egallagan bo'lishi lozim.

Lekin bugungi kunda maktablardagi o'qituvchi va o'quvchi munosabati tarbiyaviy ishning eng og'ir nuqtalaridan biri bo'lib qolayotganligini hech kimga sir emas. Ayrim o'qituvchilar bilan o'quvchilarning bir birini yaxshi tushunmasligi turli ziddiyatlarni keltirib chiqarmoqda.

O'quvchilar ko'pincha "yomon o'qituvchi" deganda o'z fanini yaxshi bilmaydigan yoki qattiqqol o'qituvchini emas, balki o'quvchilar bilan yaxshi munosabat o'rnatay olmaydigan, muloqotda qo'pol, o'quvchi shaxsini hurmat qilmaydigan o'qituvchilarni tushunadilar.

Pedagogik muloqotning samarali bo'lishi o'qituvchi nutqiga, so'zlarni to'g'ri tanlashi, ularni ifodali bayon etishi, jumalarning mantiqiy jihatdan izchil bo'lishiga ham bog'liqdir. Pedagog tili o'quvchilarning his-tuyg'ularini uyg'otadigan, ularda mavzu mazmuniga qiziqish uyg'otadigan, diqqat e'tiborni tortadigan bo'lsagina u tarbiyaviy kuchga ega bo'ladi. Shunday ekan pedagogning nutqi ta'sirli, jozibali, jarangdor, badiiy bo'yoqlarga boy bo'lishi lozim.

Talabarda pedagogik muloqotni tarbiyalashning yo'l va usullari xilma-xildir. Kitob tufayli talabani nutqi o'sadi, so'z boyligi ortadi, adabiy tilda so'zlashga o'rganadi. Bu esa muloqot jarayonida kerakli so'zlarni tanlay olish, jumalarni to'g'ri va ta'sirli qilib tuza olish imkonini beradi. Buning uchun talaba kitob o'qiyotganda jumalarning tuzilishiga, fikrlarning izchilligiga e'tibor berib o'qishi lozim. O'ziga yoqqan chiroyli, ta'sirli jumalarni ko'chirib olib ulardan o'zaro muloqotda foydalanish ham yaxshi natija beradi.

Muloqot madaniyatini egallashning eng muhim samarali yo'llaridan biri talabani jamoat ishlarida faol ishtirokidir. Chunki jamoatchi talaba turli toifadagi, turli yoshdagi kishilar bilan muloqotda bo'ladi, ularning har birini eshitishga, tushunishga va muammolarini hal qilishga intiladi. Bular esa muloqotning yangi- yangi qirralarini ijdod qilish va o'zlashtirib olishga yordam beradi.

Umuman olganda, muloqot madaniyatini takomillashtirish umuminsoniy ehtiyoj sifatida o'z ahamiyatini yo'qotmagan. Atoqli adib B.Shou so'zlari bilan aytganda: «Biz hozir havoda qush kabi uchishni, suvda baliq kabi suzishni o'rganib olgan bo'lsakda, bizga bir narsa — insonlardek yashashni o'rganib olish yetishmaydi».

Artur Konon Doyl asarining qahramoni, mashhur izquvar Sherlok Xolms ta'kidlaganidek: «Har bir inson o'z xususiyatiga ko'ra hal etilmaydigan jumboq» dir. Kishilar xulqi, fe'l atvori bilan bir-birlaridan farq qiladilar, ammo ular orasidagi o'xshashlik ma'lum darajada saqlanib qoladi. Demak, odamzodning tashqi turqi tarovatiga, balki ichki olami, maslagi, insoniy qiyofasi, hozirgi ko'rinishi uzoq tarixiy kamolot natijasidir. Bu kamolot zamirida esa kishilar o'rtasidagi muloqot hamda muomala madaniyati turganligi sir emas. Shu sababli o'qituvchining muloqot madaniyatida ham oqilona ehtiyojni anglab olish muhim vazifadir.

Pedagog-o'qituvchining ish faoliyati davomida talabalar bilan muomala munosabatlari katta o'rin egallaydi. Bu jarayonda talaba insoniyat to'plagan bilimlarni, muomala qilish tajribalarini o'zlashtiradi. O'qituvchi esa pedagogik jarayonda asosiy shaxs bo'lib xizmat qiladi, chunki unga yosh avlodni o'qitish va tarbiyalash vazifasi yuklatilgan. O'qituvchi talabalarni o'qitish va tarbiyalash jarayonida umuminsoniy va milliy urf-odat mezonlaridan sabbob beradi. Talabalar muomala odobini, muloqot olib borish yo'llarini asosan o'qituvchi timsolida anglab oladilar. Muallim talaba uchun bir umr ideal, ibrat, na'muna bo'lib qolishi shubhasiz.

O'qituvchi bilan talaba o'rtasidagi muloqotni tartibga soluvchi asosiy talablardan biri talabani xulqini, muomalasini, talaba bajargan ishni odilona, adolatli baholashdir. Muloqotlar jarayonida o'qituvchi ayrim talablarga rioya qilishiga to'g'ri keladi:

- * o'z faoliyati jarayonida o'qituvchi har bir talabani qadr-qimmatini inson sifatida hurmat qilishi, talabaga nisbatan ishonchi;

- * talabaga mehribon, g'amxo'r bo'lishi, shodligiga ham, tashvishlariga ham sherik bo'lishi;

- * talabalar bilan har qanday vaziyatdagi muloqot jarayonida alohida yondoshish, pedagogik takti saqlashi zarur.

Barcha me'yoriy hujjatlar va "Ta'lim to'g'risida" gi qonun talabalaridan kelib chiqadigan ustivor vazifalarni OTM talabari, o'quv yurtlarining pedagog xodimlari, professor o'qituvchilari amalga oshiradilar. Shu bois pedagog xodimlar o'zlarining kasbiy kompetentligi, sha'ni va qadr-qimmatlarini himoya qilishlari uchun:

- * odob-axloq qoidalariga qat'iy rioya etishlari, talaba, talaba-talaba, o'qituvchi-talaba shaxsining qadr-qimmatini asrashlari;

- * talabalarni mustaqil fikr yuritish, ilm egallash, mehnatga, qonun-qoidalarga, ota-onalarga, ma'naviy tarixiy, madaniy, milliy va umuminsoniy qadriyatlarga hurmat, atrof-muhitga ehtiyotkorlik bilan munosabatda bo'lish ruhida tarbiyalashlari, ibratli faoliyatlarini va shaxsiy namunalari bilan umuminsoniy axloq qoidalariga, haqiqat, adolat, vatanparvarlik, yaxshilik va boshqa xayrli xislatlarga nisbatan e'tiborni qaror toptirishlari lozim.

Muloqot jarayonidagi axborot almashinuvi talabani o'zaro ijtimoiy jarayonlar, shaxs kamolotining kechishiga doir ma'lumotlar almashishini ta'minlaydi. Pedagog va talabalar o'rtasida hamkorlikni qaror toptirish esa har qanday vaziyatda ham ular o'rtasida o'zaro axborot almashinuvi samarali ro'y berishini uchun sharoit yaratadi. Bu jarayonda pedagog talabalarining eng yaqin maslahatchisi, yo'lbo'shchisi va rahbariga aylanadi. Muloqot chog'ida talabalar tomonidan o'z shaxsini, "meni"ni, qadr-qimmatini yetarlicha baholash va o'z oldilariga hayotiy maqsadlarni qo'ygan holda olg'a intilishlarini ta'minlashga jiddiy e'tibor qaratish lozim.

Muloqot jarayonida axborot almashish vazifasining hal qilinishi quyidagi vositalar asosida ro'y beradi: -nutq orqali;

-paralingvistik tizim (yun. "para" - "yaqin", muloqot tarkibida so'zli, g'oyaviy ma'lumotlarni so'zsiz vositalar bilan uzatilishi);

-ekstralingvistik tizim (ingl. "exterior" - "tashqarida", nemischa "lingvistik" - gapirayotgan shaxs tomonidan nutqning bevosita ijtimoiy vazifalar bilan bog'liq holda tashkil etishi

-nutqiy tanaffuslar, kulgu, yo'talish, nafas olish, yig'lash, tutilish va b.); -muloqotning tashkiliy ko'lami va vaqti; -ko'z qarashlar yordamida tashkil etiladigan aloqa; -belgilarning optik-kinetik tizimi (mimika, pantomimika, jestlar - qo'l va oyoq harakatlari)

Pedagog rahbarligi yoki uning yo'l-yo'riqlari, ko'rsatmalariga asosan o'quv mashg'ulotlari va tarbiyaviy ishlarni tashkil etishda ham muloqot muhim ahamiyat kasb etadi. Ayni shu vaqtda muloqotning faoliyatni tashkil etish vazifasini namoyon bo'ladi. Yaqin-yaqingacha faoliyatni tashkil etishda pedagogning yetakchiligi, uning bevosita rahbarligi ustivor omil bo'lgan bo'lsa, zamonaviy sharoitda rollar almashinuvi yetakchi o'ringa chiqdi. Endilikda aksariyat hollarda talabalarining o'zlari

ta'lim va tarbiyaviy jarayonlarni mustaqil uyushtirish imkoniyatiga ega

ADABIYOTLAR

1. Мамурова Ф.Т., Абдуллаева Н.К., Маллабоев Н. ИСПОЛЬЗОВАНИЕ МЕТОДА «ОЦЕНКА» ПРИ ОЦЕНКЕ ЗНАНИЙ СТУДЕНТОВ // Теоретические и прикладные науки. - 2019. - №. 11. - С. 80-83.
2. Маъмурова Ф., Абдуллаева Н. ТРЕНИНГ РАЗВИТИЯ СПОСОБНОСТИ МЫШЛЕНИЯ РЕБЕНКА // Экономика и социум. - 2019. - №. 4. - С. 501504.
3. Musurmonov R., Musurmonova M. Ta'limda innovatsion faoliyat - davr talabi. science and education, scientific journal volume #1 special issue issn 2181 - 0842. Science and Education" Scientific Journal December 2020 / Volume 1 Special Issue 4. Барышева Т.А., Жигалов Ю.А. Психолого-педагогические основы развития креативности - СПб.: СПГУТД, 2006.